

Motion till riksdagen 2013/14: MJ490

av **Matilda Ernkrans m.fl. (S)**

Bra mat för jobb och välfärd

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut	1
Innehållsförteckning.....	1
Livsmedelsstrategi och vår sårbarhet	5
Jobb i hela landet.....	6
Jämställdhet i de gröna näringarna.....	7
Maten som en del av välfärden	7
Hälsosam mat.....	8
Tillsatser och andra ämnen i mat.....	9
Matkonsumenten.....	10
Barnens mat	11
Offentlig upphandling	11
Stöd för upphandling.....	12
Matförsäljning.....	13
Restauranger och offentlig mat	13
Slängd mat	14
Matproduktionen.....	14
Konkurrenskraft	15
EU:s jordbrukspolitik.....	15
Investeringar	16
Kunskap utvecklar jordbruket	17
Mervärdet.....	17
Ekologisk odling	18
Proteingrödor	18
GMO och kemikalieindustrin.....	19
Fiske och vattenbruk	19
Fiske i tredje land.....	20
Hotade arter.....	20
Vattenbruk.....	21
Livsmedelsförädling.....	22
Livsmedelsindustrin	22
Småskalig livsmedelsförädling	23

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige behöver en nationell långsiktig livsmedelsstrategi för en konkurrenskraftig svensk matproduktion.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en ny satsning och kraftsamling för svensk livsmedelsproduktion genom att skapa organisationen Svensk Mat.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att branschsamtal bör initieras i syfte att komma överens om att förbättra informationen på matförpackningarna när det gäller tydlighet, läsbarhet och begriplighet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag på hur redovisningen och märkningen av salt på matvaror ska förbättras i Sverige och att i det sammanhanget ett märkningssystem liknande det i Finland bör övervägas.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om en förbättrad märkning som tydligare anger varans innehåll av t.ex. fett, socker och salt samt att utredningen också ska granska vilken vetenskaplig grund samhället har i rådgivningen till konsumenter.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det inom ramen för den nya EU-lagstiftningen bör förtydligas var på förpackningen märkningen av matens näringsvärde ska finnas och hur den ska vara utformad.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det dolda sockret (och sockerlika ersättningar) ska redovisas tydligare i snabb- och halvfabrikatmat.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett nytt mål som innebär att 30 procent av den offentliga konsumtionen av livsmedel ska bestå av ekologiska varor 2020.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att statlig upphandling av mat ska inriktas mot mat med mindre klimatpåverkan.¹
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige behöver en plan för att uppfylla kravet på att halvera kassationen av livsmedel fram till 2025.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att analysera möjligheten att ändra märkningen ”bäst före” till ”minst hållbar till” samt driva frågan i EU.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att granska skälen till att 30 procent av den färska frukten och de färska grönsakerna slängs bort innan de når slutkonsumenterna.

Fel! Okänt namn på

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att i nära samarbete med branschen ta fram nya regelverk för vilken information, t.ex. om råvarornas ursprung, som restaurangkunder ska ha rätt att kräva.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kontinuerligt granska omfattningen av användningen av falska beteckningar för t.ex. fiskarter eller köttprodukter på restauranger och föreslå åtgärder som skyddar konsumenterna.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den som serveras mat på sjukhus, skolor eller äldreboende ska ha rätt till rättvisande information om maten.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att satsa på forskning om hur vi utvinner fosfor ur avloppsslam som har för höga halter av farliga kemikalier och därför inte kan användas som gödselmedel.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning om hur man kan avvattna rötat naturgödsel för att göra det till ett mer attraktivt gödselmedel.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att sätta ett nytt mål som innebär att 30 procent av jordbruksmarken ska vara ekologiskt certifierad till 2020.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Jordbruksverket i uppdrag att arbeta för stimulans av ökad odling av proteingrödor i Sverige.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inom EU framhålla att det finns lokala nationella aspekter som gör att ett EU-land ska kunna säga nej till odling av enskilda GMO-grödor också av miljö- och hälsoskäl.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inom EU arbeta för ökade krav på redskap som förhindrar bifångster i fisket.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om regionalisering av förvaltningen av fiskbestånden och att regeringen bör sträva efter att i EU skaffa mandat för regionala beslut i Östersjön.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att särskilt beakta det småskaliga fiskets villkor i Sverige.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om EU:s fiskeavtal med tredjeländer, s.k. FPA.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av ett regelverk som styr fisket så att för stora bifångster av hotade arter ska göra att fiskemöjligheten av målarten kan begränsas.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge en eller flera myndigheter i uppdrag att granska förutsättningarna för fisketurism i Sverige.²

Fel! Okänt namn på

27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen i EU bör agera starkt för att få till stånd en förvaltningsplan som reglerar fisket av hälleflundra och arbeta för ett stopp för ålfisket i hela EU.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nationell handlingsplan för vattenbruket.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stimulera de gröna näringarnas arbete med att utveckla varumärken, produkter och identitet.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stödja småskalig livsmedelsförädling.
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förenkla hanteringen av björnkött.

¹ Yrkande 9 hänvisat till FiU.

² Yrkande 26 hänvisat till NU.

Bra mat för jobb och välfärd

Vad vi äter påverkar vår hälsa och vårt välbefinnande. Maten är därför en viktig del av vår välfärd. Hur maten produceras ger effekter på ekonomi, miljö och klimat. Jordbruket i Sverige står för arbetstillfällen i områden där andra jobb är svåra att få. Eftersom vi vill utveckla välfärden är det naturligt att vi också arbetar med att få högre kvalitet på maten.

En politik för mat och livsmedel kan också bli en del i vår miljöpolitik. Jordbrukets klimatpåverkan måste minska och det kan vi åstadkomma genom att ställa om till ett mer hållbart jordbruk. Vi menar att vägen dit går både via hur maten efterfrågas och hur produktion och försäljning regleras av lagar och regler.

Om konsumenterna ska kunna efterfråga högre kvalitet måste de få rätt information om vad maten innehåller, hur den har tagits fram och varifrån den kommer.

Vi tror att en stark svensk primärproduktion av livsmedel är väsentlig för att nå detta. Men då måste det svenska jordbruket klara två stora utmaningarna: dels att kunna delta i en allt tuffare internationell konkurrens, dels minska sin klimatpåverkan och hantera ett förändrat klimat.

Livsmedelsstrategi och vår sårbarhet

Långsiktigt behöver Sverige en övergripande livsmedelsstrategi för vilken matproduktion som ska ske i Sverige och hur den ska anpassas till klimatförändringarna och våra nationella och internationella klimatåtaganden. Det handlar om att ta fram politiska åtgärder och strategier för utveckling av näringen, att tillvarata konsumenternas intresse och att diskutera den svenska sårbarheten.

En livsmedelsstrategi behöver utformas i ljuset av att vi stöder en fri marknad och minskade subventioner. En utredning behöver tillsättas som kan svara på vad samhället kan vidta för åtgärder på kort och medellång sikt.

Totalt i världen lever 1 miljard människor med brist på mat – de svälter. Medan 1,5 miljard är överviktiga. Den sammanlagda produktionen av mat i världen mätt i kalorier skulle räcka till dubbelt så många människor som idag. Men utvecklingen är den motsatta. Om 40 år ska ytterligare 2–3 miljarder ha mat.

Att diskutera den svenska graden av hur självförsörjande vi är på mat är svårt eftersom vi lever i en globaliserad ekonomi. Det handlar minst lika mycket om att vår produktion är beroende av att maskiner får reservdelar och framförallt drivmedel för att fungera.

Vi odlar idag mer spannmål än vad vi själva behöver medan vi behöver importera t.ex. kött.¹

¹ Jordbruksverkets hemsida.

Fel! Okänt namn

Jobb i hela landet

Sedan den borgerliga regeringen tillträdde 2006 har sysselsättningen inom jordbruket minskat med 20 procent. Statistik där Jordbruksverket jämfört genomförda antal heltider per år (AWU) inom jordbruket visar att motsvarande 15 000 heltidsarbeten har försvunnit i den svenska basproduktionen av livsmedel.

Detta är allvarligt av flera skäl. För det första är arbetstillfällena i jordbruket helt avgörande för möjligheten för människor att bo och arbeta på landsbygden. När arbetstillfällena försvinner tvingas dessutom ofta människor överge sin livsstil.

Den andra anledningen är svenska konsumenters rätt till mat av hög kvalitet och säkerhet. Svensk mat har ofta högre kvalitet och är producerad efter tuffare miljökrav och djurskyddsregler. Men med sämre lönsamhet minskar tillgången på svenskproducerad mat.

Vi socialdemokrater föreslår en ny satsning och kraftsamling för svensk livsmedelsproduktion.

Vi vill skapa en organisation som vi har gett arbetsnamnet Svensk Mat. Vi vill bjuda in intresseorganisationer och näringslivet att delta som delägare. Syftet är en samordnad kraftsamling för att ge stöd och stimulans till effektivisering och till utveckling och lansering av varumärken som har svensk livsmedelsproduktion som råvara. Vi tror på ett framgångsrecept med tre ingredienser: effektivisering, starka varumärken och innovationer. Svensk mat ska fungera på samma sätt som Svenska miljöstyrningsrådet. Alltså vara regeringens expertorgan på området men samtidigt ha en friare roll än en myndighet och vara ett samprojekt med näring, intresseorganisationer, livsmedelsindustri m.fl. Vi tror att detta är fortsättningen på det som regeringen kallat Sverige – det nya matlandet. Nu är det dags att gå över i en mer konkret fas. Istället för PR, seminarier och mediearrangemang är det dags att mera handfast arbeta med konkurrenskraft. Vi behöver utveckla pilotanläggningar för innovationer, hjälp för företag att samordna sin verksamhet, utveckling av byggtekniker som ger billigare investeringar utan att djurskyddskraven försämras och utbildning kring hur nya varumärken kan lanseras. Förslaget om finansieringen av den föreslagna organisationen Svensk mat finns i vår utgiftsområdesmotion för utgiftsområde 23.

Vi vill också lägga mer pengar än regeringen på forskning och utveckling inom de gröna näringarna. Regeringen drog för några år sedan in stödet till svensk lantbruksforskning. Det menar vi var ett strategiskt felaktigt beslut.

Vi tror inte att vägen går via sänkta djurskydds- och miljökrav. I så fall försvinner anledningen och möjligheten för svenska kommuner och landsting att upphandla svensk mat.

För oss handlar det ytterst om jobben och arbetstillfällena. Vi socialdemokrater har beslutat oss för att Sverige 2020 ska ha lägst arbetslöshet i EU. Då måste den negativa utvecklingen inom jordbruket också vända.

Jämställdhet i de gröna näringarna

Det är ungefär 20 procent av dem som arbetar i jordbruk, skogsbruk och fiske som är kvinnor.² Det är lägre andel än i annan privat sektor där 37 procent är kvinnor. Också för gruppen egna företagare är andelen kvinnor lägre i jord- och skogsbruk och fiske än i övriga näringslivet – 17 procent jämfört med 35 procent.

I en studie har Carin Holmquist, professor i entreprenörskap vid Handelshögskolan i Stockholm, på uppdrag av LRF:s jämställdhetsakademi studerat de ekonomiska flödena i de gröna näringarna.³ Rapporten visar att det problem som finns i många lantbruksföretag med bristande lönsamhet är ett problem vad gäller ökad jämställdhet. Såväl kvinnor som män ser till gårdenfamiljen i första hand och inte till individer. Det är svårt att omfördela ekonomin mellan kvinnor och män när kakan är liten eller till och med krympande. Ofta är kvinnan den som skaffar ett deltidsjobb utanför företaget för att få familjens ekonomi att gå ihop.

Andra rapporter från LRF:s jämställdhetsakademi visar på problem med möjlighet till föräldraledighet för egenföretagande jordbrukare (liksom i andra egenföretag).

Genusfrågan i jord- och skogsbruk präglas fortfarande mycket av tradition. Det är oftare män som tar över familj jordbruket, oftare män som äger skogs- och jordbruksfastigheter. Kvinnorna kommer in i företagen genom ingifte.⁴

Dock visar statistiken att löneskillnaderna mellan män och kvinnor är lägre i de gröna näringarna. Totalt dock lägre än i andra sektorer. På det sättet är kvinnor mer jämställda i de gröna näringarna än i andra sektorer.⁵

Vi menar att det är viktigt att de statliga åtgärderna för företagande i jord- och skogsbruk tar hänsyn till jämställdhetsaspekten. Det är t.ex. viktigt vid utformningen av kompetensutveckling som bedrivs i landsbygdsprogrammet. Rådgivning och annan verksamhet ska utformas på ett genusneutralt sätt för att stimulera kvinnligt företagande på landsbygden.

Maten som en del av välfärden

Vi vill äta mat som är bra för oss, som är god och som är enkel att laga. Många familjer som har stressade scheman i vardagen för att t.ex. hinna till sina barns aktiviteter tvingas till mer halvfabrikat eller snabbmat i restaurang. Enklare inköp med färdiga matkassar är också ett fenomen som dyker upp mer och mer. Ju mer maten är avidentifierad desto högre krav på lågt pris ställer vi. Men de som får mer information om matens ursprung, innehåll och

² SCB RAMS 2008, Sysselsatta 20–64 år inom jordbruk, skogsbruk och fiske 2008.

³ Holmquist, Carin. Från vem och till vem? De gröna näringarnas ekonomiska flöden ur ett genusperspektiv. LRF:s Jämställdhetsakademi.

⁴ LRF:s jämställdhetsakademi. Den osynliga entreprenören. Genus och företagande i de gröna näringarna.

⁵ Holmqvist, Carin.

Fel! Okänt namn på

kvalitet är beredda att betala mer. Inte minst gäller det vilken miljöpåverkan maten har.

Det är viktigt att informationen på förpackningarna om matens innehåll, näringsvärde och ursprung är tydlig, läsbar och begriplig. Vi menar att regeringen ska initiera en granskning av matförpackningarna på den svenska marknaden för att se om de uppfyller lagkraven på märkning och information. Regeringen bör också initiera branschsamtal i syfte att komma överens om att förbättra informationen på matförpackningarna avseende tydlighet, läsbarhet och begriplighet.

Under senaste år har köttkonsumtionens påverkan på klimatet uppmärksammas. Köttkonsumtionen har ökat dramatiskt i västvärlden och också i Sverige. Konsumtionen av färskt kött ökade med 80 procent mellan 1990 och 2010.⁶ Globalt orsakar köttproduktionen större utsläpp av växthusgaser än transportsektorn.⁷ För ett hushåll utgör maten på tallriken en tredjedel av hushållets klimatpåverkan och en stor del av denna kommer från köttet. En vegetarisk måltid halverar dess klimatpåverkan.

För det första går det åt mycket större mängd odlingsmark för att få fram kött som om vi skulle äta samma näringsmängd från växtriket. Odlingen kräver gödselmedel som påverkar klimatet, djuren släpper ut klimatpåverkande metangas och uppfödningen kräver mycket transporter. Nötköttet påverkar klimatet mer än andra sorters kött. Viltkött däremot är klimatneutralt. Uppfödningen av kyckling och gris sker på spannmål som vi själva skulle kunna äta. Kor och får är också viktiga för den biologiska mångfalden eftersom de betar på ängsmarker. Dessutom är det rimligt att vi utnyttjar den uppfödning av nöt som sker som ett resultat av produktionen av mjölk och mejeriprodukter (det föds ju lika många tjurkalvar).

Vi menar att en ambition att minska köttkonsumtionen av klimatskäl inte behöver innebära att vi ska sträva efter minskad svensk köttproduktion. Forskningsrapporter i Sverige visar att svenskt kött ger lägre utsläpp av växthusgaser än köttproduktionen i många andra länder.⁸ Istället ska vi sträva efter att göra den svenska produktionen mer konkurrenskraftig.

Hälsosam mat

Samhällets kostnader för ohälsosam mat växer. Som exempel säljs blodfettssänkande läkemedel för 632 miljoner kronor per år.⁹

Det är också tydligt att det finns ett samband mellan ohälsosam mat och socioekonomisk bakgrund samt utbildningsbakgrund. Det visar en forsk-

⁶Jordbruksverket. Livsmedelskonsumtion och näringsinnehåll. Rapport 2012:01.

⁷Naturskyddsföreningen. Kött är mer än klimat – köttproduktionens miljöpåverkan i ett helhetsperspektiv Rapport maj 2009.

⁸Cederberg m.fl. Utsläpp av växthusgaser från svensk produktion och konsumtion av animalier – Inventering och analys av strategier för att nå framtida utsläppsmål. Rapport från projektet 2009. Publicerad av SIK – Institutet för Livsmedel och Bioteknik, Göteborg.

⁹Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket. Genomgången av läkemedel vid blodfetterbningar.

Fel! Okänt namn på

ningssammanställning som riksdagens utredningstjänst, RUT, har gjort.¹⁰ Lågutbildade med dålig ekonomi äter mer ohälsosam mat och lider oftare av fetma. Det finns också ett samband mellan ogynnsamma socioekonomiska förhållanden i barndomen och ohälsa senare i livet.

Därför är det ett självklart politiskt uppdrag att arbeta för att medborgarna äter mer hälsosamt.

Beskattar ohälsosamma produkter gör vi ju redan i Sverige genom t.ex. tobaks- och alkoholskatt. Vi måste självklart också arbeta med bättre information och regleringar för att nå målen. Kunskapen om problemen måste också stärkas i skolan.

För oss är det viktigt att också få fram mer kunskap om hur konsumtionsmönstren i olika grupper i samhället ser ut. Det är viktigt som underlag för att kunna bedöma risker med till exempel livsmedelstillsatser och andra ämnen i mat.

För mycket salt i maten kan leda till högt blodtryck. Det ökar risken för hjärtinfarkt, stroke och skador på njurarna.

I Sverige äter vi i genomsnitt mellan 10 och 12 gram salt per dag¹¹. Det är dubbelt så mycket som Livsmedelsverkets och WHO:s rekommendationer på 5 till 6 gram salt per dag.

En anledning till det höga saltintaget är att mat med mycket salt är dolt för konsumenten. Livsmedelsföretagen tillsätter alltmer salt i sina produkter för att locka kunderna. De största fällorna finns i bröd, frukostflingor, charkuterier, fiskprodukter och konserver. Eftersom salt är en smakbärande ersätts socker och fett med salt för att göra maten mer smakfull.

I en stor studie som publicerades i *New England Journal of Medicine* 2010 gjordes en analys av de stora amerikanska databaserna. Resultatet var att ett minskat saltintag på bara 3 gram per dag får en dramatisk effekt på minskad död i blodtrycksrelaterade sjukdomar.¹²

Enligt reglerna för märkning i EU behöver producenter inte ange på förpackningen hur mycket salt varan innehåller. Ett undantag är Finland som 1994 införde nationella märkningsregler för salt.

Vi menar att salthalten i mat måste synliggöras bättre. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på hur redovisningen och märkningen av salt på matvaror ska förbättras i Sverige. Ett märkningssystem liknande det i Finland bör övervägas.

Tillsatser och andra ämnen i mat

En mängd tillsatser används i maten för att den t.ex. ska se bättre ut, få rätt konsistens och smaka bättre. Utvecklingen och uppfinningsrikedomen går

¹⁰ RUT 2011:1588.

¹¹ Livsmedelsverkets hemsida <http://www.slv.se/sv/grupp1/Mat-och-naring/kostrad/Rad-om-salt/>

¹² Mattias Aurell, Göteborgs universitet och A Erik. G Persson, Uppsala universitet. "Med mindre salt i maten blir vi mycket friskare". Dagens Nyheter debatt 2010-12-24.

Fel! Okänt namn på

snabbt och vi är oroliga för att kontrollen av dessa ämnens hälso- och miljöeffekter inte hinns med.

I några fall vet vi redan att de inte är nyttiga. Dessa tillsatser anser vi bör förbjudas så snabbt som möjligt. För andra ämnen finns en osäkerhet och då menar vi att försiktighetsprincipen bör gälla. Producenterna har ett stort ansvar att oftare avstå.

När det gäller azofärgämnen och transfetter så har riksdagen redan tillkännagett till regeringen behovet av regleringar. Livsmedelsverket har tagit fram ett förslag om reglering av transfetter som ligger i linje med den reglering som redan införts i Danmark.¹³ Vi utgår från att regeringen skyndsamt bereder förslaget.

Vi menar att Sverige bör ha rätt att förbjuda ämnen som svenska myndigheter bedömer som hälsoskadliga utan att detta går emot reglerna om den gemensamma marknaden i EU. Detta eftersom till exempel konsumtionsmönster kan skilja sig stort mellan medlemsländerna och för att det ska vara möjligt för ett enskilt medlemsland att prioritera folkhälsan högre.

En möjlighet som bör analyseras är en svensk märkning av livsmedel som är fria från onödiga tillsatser. Antingen initieras en sådan märkning som ett enskilt initiativ (som t.ex. ”Äkta vara”) eller från statliga myndigheter.

Matkonsumenten

Konsumenter ska kunna ha kontroll över sin situation. Det menar vi är frihet att välja. Att genom sin konsumentmakt ha möjlighet att påverka matens ursprung och kvalitet. Men för det behövs politik. Det handlar om att hitta redskap som gör det enklare för konsumenterna att förstå vad det är de köper och värdera det. På så sätt går politik och konsumentmakt hand i hand.

Maten har blivit billigare. Enligt en rapport från riksdagens utredningstjänst har matpriserna stigit med 15,7 procent jämfört med 1991 men konsumentprisindex har stigit med 36 procent.¹⁴

Maten står för en mindre del av våra utgifter än den gjorde för cirka 30 år sedan men under 2000-talets början har andelen av vår hushållskassa som används till mat varit relativt oförändrad.¹⁵

I den allt tuffare konkurrenssituation som prispressen skapar är vi oroliga för att den fått effekter på matens kvalitet och på den information som konsumenter får.

Här behövs politiska redskap. Vi menar att informationen generellt till konsumenterna måste bli tydligare. Systemet med E-nummer är en kod som är obegriplig för de flesta konsumenter. Ett enhetligt system i EU är något positivt som underlättar för konsumenter men information om syftet med de

¹³ Livsmedelsverket. Nationella åtgärder avseende industriellt tillverkade transfettsyror i livsmedel. Redovisning av regeringsuppdrag Dnr 3720/2011.

¹⁴ RUT. Livsmedelspriser och livsmedellexport 2011:1589.

¹⁵ Jordbruksverket. Svenska matvanor och matpriser. Rapport 2010:20.

Fel! Okänt namn på

olika tillsatserna och de risker för t.ex. allergier som vissa tillsatser är förknippade med anges inte.

Det handlar om att underlätta för konsumenterna att göra sunda val. Nyckelhålsmärket är en bra idé. Vi tror att det går att utveckla detta koncept och skulle vilja utreda en märkning som tydligare anger varans innehåll av fett, socker, salt etc. Vi vill tillsätta en utredning som granskar vilken vetenskaplig grund samhället har i rådgivningen till konsumenter, vilka metoder som prövats i andra länder och föreslår ett nytt svenskt system för tydligare märkning av matens hälsovärde. Ett system som bör finnas med i utvärderingen är det brittiska systemet med trafikljussymboler som anger om maten är hälsosam eller inte. Vi tror att det också tydligare i lagstiftningen bör anges hur och var den nuvarande märkningen av näringsvärde sker. Vi menar att det är väsentligt var på förpackningen märkningen sitter så att konsumenten lätt kan hitta den och hur stora och tydliga bokstäver texten har så att alla kan läsa. Nya EU-regler träder snart i kraft men vi anser att det inom ramarna för dessa går att utveckla systemet och gå före i många fall.

Vi anser också att det dolda sockret (och sockerlika ersättningar) ska redovisas tydligare i snabb- och halvfabrikatmat.

Barnens mat

Föräldrar som köper mat till sina småbarn är bland de mest noggranna konsumenterna. De ställer höga krav på kvalitet och säkerhet. Föräldrar som själva laga sina barns mat har bättre kontroll över vilka råvaror maten innehåller. Men producenterna av den färdigproducerade barnmaten, halvfabrikat och helfabrikat har förstås ett extra stort ansvar att hålla vad de lovar. Vi menar att samhället måste kunna ställa högre krav på att mat som marknadsförs för små barns konsumtion är hälsosam och nyttig. Nya EU-regler är på väg som innebär strängare krav. Beroende på hur slutresultatet blir vill vi överväga tuffare svensk lagstiftning.

Offentlig upphandling

Den socialdemokratiska regeringen föreslog ett mål för ekologisk produktion och konsumtion som antogs av riksdagen 2006. Och vi menar att målet om att 25 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen ska vara ekologisk 2010 har haft betydelse för att stimulera den offentliga sektorns arbete med att öka andelen ekologiska livsmedel.

Nu fortsätter den offentliga sektorns inköp av ekologiska livsmedel att öka. Av kostnaderna för livsmedel i kommuner och landsting kom 2010 13,8 procent från inköp av ekologiskt. År 2006 var den andelen endast 5,9 procent. Bästa län i Sverige var Skåne som hade 27,4 procent ekologiska livsmedel.¹⁶

¹⁶ RUT. Livsmedelsproduktion och konsumtion. 2011:1588.

Fel! Okänt namn på

Riksdagens utredningstjänst konstaterar att den offentliga sektorns ökade efterfrågan på ekologiska livsmedel har bidragit till att öka volymerna på försäljningen av ekologiska livsmedel. Det har gjort att marknadsförutsättningarna för ekologiska produkter stabiliserats och skapat ett bredare utbud av produkter och bättre tillgänglighet.¹⁷

Det finns en stark politisk vilja i många kommuner och landsting att öka den ekologiska konsumtionen. Fler och fler beslutar om egna skärpta mål för upphandling. Vi menar att det finns flera anledningar att fortsätta att arbeta med ett nationellt mål, men det måste paras med styrmedel, främst åtgärder inom EU:s landsbygdsprogram för att stödja ekologisk odling.

Vi menar att ett nytt mål måste sättas för en offentlig konsumtion av ekologiska livsmedel trots att många landsting och kommuner fortfarande har långt kvar till 2010-målet. Vi vill att 30 procent ska vara ekologiskt till 2020.

Vi vill använda upphandlingen till att minska den klimatpåverkan som vår livsmedelskonsumtion orsakar. Om vi vill minska jordbrukets och Sveriges klimatpåverkan är en minskad köttkonsumtion en bra väg att gå. Göteborgs kommun, Sveriges största upphandlingsenhet för livsmedel, har beslutat att endast köpa ekologiskt kött. Det minskar kommunens klimatpåverkan både genom att det kött kommunen köper har mindre klimatpåverkan och genom att kommunen minskar sin köttkonsumtion för att klara budgeten eftersom det ekologiska köttet är dyrare.

Miljöstyrrådet har bidragit mycket positivt för att ge kommuner möjlighet att upphandla kött där uppfödningen använt striktare djurskyddsregler. Detta har lett till flera konflikter i domstol mellan leverantörerna och kommuner. Men Sigtunas kommuns seger i domstol, där kommunen fick rätt att hävda djurskyddsregler motsvarande de svenska som krav i upphandlingen, har lett till en positiv öppning som vi tror kan påverka mycket.

Vi tror att offentlig sektor här måste ta ett större klimat- och miljöansvar i upphandlingar. Det kan handla om att införa vegetariska måltider en eller flera dagar i veckan och att utforma och servera maträtter där en mindre mängd kött används. Även staten måste ta sitt ansvar. Vi menar att den statliga upphandlingen av mat måste inriktas på minskad klimatpåverkan.

Stöd för upphandling

Ett bättre stöd behövs till de kommuner och landsting som har en ökad vilja att upphandla ekologiska livsmedel och livsmedel producerade med god miljöhänsyn och gott djurskydd. Upphandlingsreglerna är snåriga och flera kommuner har den senaste tiden fått problem. Miljöstyrrådet har idag en viktig uppgift i att stödja kommunerna. Miljöstyrrådet är ett bolag som samägs av stat och näringsliv. Vi menar att eftersom behovet av dess råd och stöd ökar behöver verksamheten utökas och utvecklas. Samtidigt vill vi se över om den form som rådgivningen nu bedrivs i är den bästa eller om vi behöver andra verktyg för att förstärka den politiska styrningen med den

¹⁷ RUT. Livsmedelsproduktion och konsumtion. 2011:1588.

offentliga upphandlingen. Men vi menar också att de svenska upphandlingsreglerna behöver ses i ett europeiskt perspektiv. Hur har andra länder tolkat den gemensamma lagstiftningen? Det kan också vara fråga om spårbarhetssystem som underlättar i upphandlingarna – kan staten hjälpa till där för att stödja kommuners och landstings vilja till hållbar upphandling?

Matförsäljning

Vi är oroad för den allt aggressivare marknadsföringen som motverkar hälsomål och klimatmål. Vi påverkas att handla mer än vi kanske behöver, ofta produkter som leder till ohälsa vid en alltför frekvent konsumtion.

Vi anser att det är olämpligt med reklam för produkter med mycket socker och fett direkt riktad till barn. Även om en viss egenvård i branschen har skett, så ser vi det som en viktig politisk uppgift att bevaka detta område för att se att branschen har ett etiskt förhållningssätt som är rimligt.

Konkurrenssituationen i den svenska livsmedelssektorn har förbättrats till gagn för konsumenten. Men vi är fortfarande oroliga för att några stora koncerner kontrollerar marknaden. Det som framförallt har blivit ett problem är den dåliga konkurrensen för offentlig sektor som köper in stora mängder till skolor, äldreboende och sjukhus. Möjligheten för det offentliga att aktivt styra mot mat som producerats mer hållbart har minskat genom dessa koncerners agerande. Detta tar bort ett viktigt politiskt redskap och därför måste vi politiskt arbeta för ökad konkurrens.

Restauranger och offentlig mat

På samma sätt som i butiken har kunder i restaurang rätt att få veta vad det är de köper. Idag saknas regleringar som ger konsumenterna den rätten. Vi menar att det både handlar om ursprung, innehåll och tillsatser.

Man ska som restauranggäst få möjlighet att t.ex. få information om råvarornas ursprung. Det är möjligt att sådan information ska vara tryckt, finnas tillgänglig om gästen frågar eller aviseras på synlig plats. Detta måste utredas i nära samarbete med restaurangbranschen. Syftet är att stimulera näringen, inte att skapa nya regelverk som gör vardagen onödigt krånglig för företagen.

För att göra detta så enkelt som möjligt utesluter vi inte att det tas fram nationella definitioner och benämningar. Vi tycker det är felaktigt när pangasusfiléer säljs som "sjötunga" eller när "köttfärs" kan bestå av kött med oklart ursprung och från flera djursorter.

En restauranggäst ska kunna lita på att det som serveras är vad han eller hon uppfattar att det är. Då ska inte heller "påhittade" beteckningar kunna användas för t.ex. fiskarter eller köttprodukter som förvillar gästen.

Vi menar att det behövs en kontinuerlig granskning av omfattningen av fusk med beteckningar och åtgärder behöver föreslås som skyddar konsumenterna.

Fel! Okänt namn på

Självklart ska också den som serveras mat på sjukhus, skolor eller äldreboende ha rätt till rättvisande information om maten. Är maten förpackad bör samma regler för innehållsdeklarationen gälla som för färdigförpackade livsmedel i affärer.

Slängd mat

Enligt statistik från Livsmedelsverket är den mängd matavfall som slängs direkt från livsmedelsindustrin i Sverige ca 540 000 ton per år och från grossister och butiker ca 110 000 ton, dvs. totalt 650 000 ton per år. I Europaparlamentet pågår en intensiv diskussion kring kassationen av livsmedel. Kassationen av livsmedel ligger högre i EU generellt än i Sverige. 190 kg per person slängs. Ett huvudförslag från parlamentet är att halvera kassationen fram till 2025. Det finns en tydlig uppmaning om att medlemsländerna ska ta initiativ till att förbättra livsmedelskedjans effektivitet samt ta itu med kassationen av livsmedel längs med hela försörjningssidan. Det är allvarligt att vi i Sverige slänger bort mat till ett värde av 2 miljarder kronor; det innebär att vi slänger bort 100 kilo mat per person och år. Det finns väldigt många aktiviteter som kan genomföras för att Sverige också ska bidra med radikala minskningar av slöseriet fram till 2025. Vi menar att Sverige behöver en plan för att uppfylla målet att halvera kassationen av livsmedel fram till 2025.

Speciellt allvarlig är uppgiften att 30 procent av den färska frukten och de färska grönsakerna slängs bort innan de når slutkonsumenterna. Vi menar att vi måste granska skälen till detta och tillsammans med branschen och forskningen diskutera fram åtgärder.

Ett annat problem är den övertro som finns bland konsumenterna på märkningen med bäst-före-datum. Väldigt mycket mat slängs bort helt i onödan när konsumenterna tror att livsmedel är otjänliga som en följd av bäst-före-datum på förpackningarna. Mycket talar för att en reform som syftade till att öka kvaliteten leder till att människor slänger helt duglig mat.

Också butiker plockar bort mat med kort datum istället för att sänka priset på dessa. Vi vill se över bäst-före-märkningen och hitta ett nytt sätt att benämna hållbarheten. För vi menar att systemet är för stelt och inte tar hänsyn till förhållanden som påverkar hållbarheten. En möjlighet skulle vara att gå över till en märkning med "minst-hållbar-till" men kanske ska märkningen kunna ge uttryck för den skillnad i hållbarhet som en vara har beroende på hur den förvaras och hanteras, t.ex. om varan förvaras i slutet eller öppen förpackning, om det är sommar eller vinter etc. Detta är en fråga som avgörs i EU, och den svenska regeringen bör agera för att ändra märkningen.

Matproduktionen

Den svenska primära produktionen av mat har påverkats kraftigt av internationell konkurrens, av inhemska och europeiska regleringar samt av förändrad efterfrågan. Marknaden är emellertid inte fri utan är beroende av den gemen-

Fel! Okänt namn på

samma jordbrukspolitiken i EU som påverkar förutsättningarna för konkurrensen. Utan gårdsstödet skulle mat producerad i Sverige och i andra EU-länders vara betydligt dyrare. Utan handelshinder för import skulle importerade varor från utomeuropeiska länder vara billigare.

Dagens konkurrenssituation för det svenska lantbruket kan sägas handla om tre saker: vilken förmåga företaget har att effektivisera verksamheten, vilken förmåga företaget har att producera produkter som motsvarar efterfrågan och vilka kostnader företaget har i förhållande till konkurrenterna. Givetvis är det grovt generaliserande när man jämför företag i ett land med företag i ett annat. Det finns de som lyckas och de som misslyckas i alla länder. Men svenska jordbruksföretag har några saker gemensamt: klimat och transportkostnader, svenska regler och avgifter samt de svenska konsumenternas efterfrågebild i den mån den generellt skiljer sig från övriga EU-länders.

Konkurrenskraft

Liksom i alla andra branscher pågår en effektivisering, en produktionsteknisk utveckling och en kvalitetsutveckling inom jordbruket. Denna process har gått snabbare i vår omvärld men nu visar flera studier¹⁸ att effektiviseringarna avstannat i de stora europeiska jordbruksländerna. Vi menar att vi i Sverige har mer att göra för att öka konkurrenskraften genom produktionsutveckling och ytterligare effektivisering. Det borde förbättra de svenska böndernas konkurrenssituation. Det behöver inte betyda fler storjordbruk, att färre människor arbetar i jordbruket eller att gårdarna får större och större djurbesättningar. Nej, istället kan det handla om investeringar i ny teknik, om att flera lantbruksföretag samarbetar och delar på investeringskostnader. Självklart ska en ökad effektivisering inte försämra djurskyddet. Det vore helt fel väg att gå. Det svenska mervärdet där djurskyddet ingår är en nödvändig konkurrensfördel.

För djurproduktionen ser vi en långsam negativ trend för nötkreatur, både för kött- och mjölkproduktion, medan höns- och fåruppfödningen ökar. Uppfödningen av grisar minskar också tydligt i en långsiktig trend även om minskningen planade ut något mellan 2010 och 2011.¹⁹

EU:s jordbrukspolitik

Den gemensamma jordbrukspolitiken i EU, CAP, gör att jordbrukssektorn inte kan betraktas som vilken marknad som helst. Inom de ramar som EU:s jordbrukspolitik sätter så arbetar många länder aktivt med att förbättra sin jordbrukssektors konkurrenskraft. Det politiska inflytandet och engagemanget är stort i många europeiska länder.

Vi ser tre skäl till att sträva efter en matproduktion i Sverige som står sig väl i internationell konkurrens.

¹⁸ RUT dnr 2011:1588.

¹⁹ Jordbruksverket. Husdjur i juni 2011. Rapport.

Fel! Okänt namn på

För det första så handlar det om att säkra de arbetstillfällena som finns inom jordbrukssektorn. Framförallt är det viktigt eftersom jobben finns i glesbygd och i områden där andra arbetstillfällena är svåra att få fram. Vi vill att hela Sverige ska leva; minskade arbetstillfällena inom jordbruket skulle urlaka stora områden i Sverige med kraftigt försämrade service och välfärd. Många kommuner i Sverige har passerat den gräns där det finns rimliga stordriftsfördelar för att klara en bra kvalitet i vård, skola och omsorg. Vi måste slå vakt om jobben i den svenska glesbygden.

För det andra handlar det om svenska konsumenters rätt till säker mat av hög kvalitet. I det moderna Sverige ökar efterfrågan på råvaror med hög kvalitet som är tillverkade med mindre påverkan på miljön och med större hänsyn till djurens välbefinnande. Det kan vi bara skapa förutsättningar för med politik.

För det tredje handlar det om den biologiska mångfalden och naturvården i Sverige. Många lantbruksföretag gör en stor insats idag för att hålla kulturlandskapet i gång. Utan deras åtgärder kommer landet att växa igen med minskad biologisk mångfald och sämre grundförutsättningar för många arter som följd. Naturens motståndskraft mot de stora förändringar som hotar oss just nu, som klimatförändringarna och kemikaliespridning, är beroende av starka ekosystem. Och ekosystemen blir starka med biologisk mångfald.

Vårt långsiktiga mål med EU:s jordbruksstöd är att subventioner och marknadsinterventioner avskaffas på sikt. Men tills vi nått dit behöver vi jobba pragmatiskt så att stöden omdirigeras till att ersätta lantbrukarna för de kollektiva nyttigheter de producerar i form av klimat- och miljöåtgärder. Det är också viktigt att se till att rationalisering, effektivisering och ökad konkurrenskraft stimuleras.

Investeringar

Vi tror att jordbruket och livsmedelsindustrin måste slå in på en väg med ökad specialisering av sina produkter.

Investeringar och utbildning är det som bygger Sverige starkt. Också i jordbruket. Politiskt menar vi att vi måste använda de tillgängliga medel som vi har – t.ex. EU:s landsbygdsprogram – för att arbeta med stöd för ytterligare rationalisering och effektivisering i sektorn. Vi vill också ge det nya landsbygdsprogrammet en mer modern och framtidsinriktad profil. Vi vill få fram fler innovationer. Investeringsstöd behöver ses över så att de leder till mer konkurrenskraftiga företag. Vi vill se till att hela näringslivet på landsbygden utvecklas. Miljöstöden måste bli mer riktade för att få större effekt men utan att ansökningssystemet blir för byråkratiskt. Landsbygdsprogrammet menar vi ska stödja de grundläggande tjänsterna som gör att landsbygden kan leva, snarare än den flora av projekt som finns idag.

Samtidigt måste samhällets övriga investeringar korrelera för att stödja utvecklingen på landsbygden. Det handlar t.ex. om it, vägar och energi. Att mer och mer möjliggöra för lantbruksföretag att producera sin egen el och sälja den el som blir över både stärker företagets konkurrenskraft och bidrar till hela Sveriges energiförsörjning och ökad konkurrenskraft genom mindre

Fel! Okänt namn på

beroende av importerade fossila bränslen. Detta menar vi är viktiga utgångspunkter för det framtida svenska landsbygdsprogrammet.

En satsning på biogasutvinning i jordbruket är viktig av flera skäl. Det kan öka intäkterna för djurbönderna, det minskar jordbrukets övergödande påverkan och det minskar jordbrukets klimatpåverkan. Vi har i vår utgiftsområdesmotion för utgiftsområde 23 föreslagit ett stöd för biogasutvinning baserat på den mängd metangas som utnyttjas till lantbrukare.

Kunskap utvecklar jordbruket

Utbildning, metodutveckling och forskning är också väsentligt för att stärka det svenska jordbruket. Det handlar både om en stark grundutbildning, möjlighet till vidareutbildning för företagare som vill satsa för framtiden men också forskningen.

Vi menar att forskningen på detta område – och utbildningen – är det viktigaste bidraget som samhället kan ge för att utveckla och säkra jordbrukssektorns konkurrenskraft. När regeringen avskaffade handelsgödselskatten så togs också återföringen av dessa medel till näringen bort. En viktig del av återföringen var stimulans av forskning. Det handlade om forskning som direkt var tillämpbar för att utveckla det svenska jordbruket. Vi behöver förstärka den svenska forskningen i de gröna näringarna.

Vi ser det som väsentligt att satsa på forskning kring hur vi utvinnet fosfor ur avloppsslam, vilket på grund av höga halter av farliga kemikalier i mindre utsträckning kan användas för gödselmedel. Även en annan åtgärd är kopplad till minskad övergödning från jordbruket. Det handlar om ökad biogasproduktion men också om forskning kring hur man kan avvattna det rötade gödslet för att göra det till ett mer attraktivt gödselmedel.

Mervärdet

Det vi kallar det svenska mervärdet är en grundpelare i socialdemokratisk jordbruks- och livsmedelspolitik. Om svenska konsumenter med fog kan hävda att det finns generella positiva egenskaper hos svensk mat, så kommer de att efterfråga den mer. Därför ska vi fortsätta att arbeta med en hög kvalitet på djurvälståndet i Sverige. Därför ska vi arbeta med minskad kemikalieanvändning, minskad klimatpåverkan och minskad övergödning från jordbruket.

Men det handlar också om att en aktiv generell miljöpolitik ger bättre mat. Hela övriga samhället påverkar vår mat genom att t.ex. gifter, smittämnen och annat når åkrar på många sätt idag.

Mer förslag om djurskydd och djurhälsa finns i vår motion ”Framtidsinriktat djurskydd”.

Fel! Okänt namn

Ekologisk odling

Marken som används i Sverige för ekologisk odling har ökat kraftigt under 2000-talet och nästan fördubblats. 2011 var det 15 procent av marken som var eller var på väg att bli certifierade (godkänd). År 2012 fanns det 47 600 ekologiska mjölkkor i Sverige. Det innebär en ökning sedan 2011 med 8 procent. De senaste fyra åren har antalet ekologiska mjölkkor ökat med 40 procent.

Vi ser fördelar med ekologisk odling av två skäl. För det första av miljö- och klimatskäl. Den ekologiska odlingen minskar jordbrukets miljöpåverkan. Det handlar om minskad användning av kemikalier, vilket både är bra för vår egen hälsa och för den biologiska mångfalden. Det handlar om jordbrukets klimatpåverkan som är betydligt mindre med den ekologiska odlingen främst på grund av att det där inte används handelsgödsel, vilket påverkar klimatet genom att det ger utsläpp av den mycket starka växthusgasen dikväveoxid (lustgas). Ökad ekologisk odling minskar alltså, i alla fall kortsiktigt, trycket på omställning i andra sektorer i samhället.

Vi menar inte att de ekologiska odlingsmetoderna helt kan ta över men vi tror att de kan utgöra en större andel av produktionen än de gör idag. Vi vill sätta ett mål om att den ekologiskt certifierade odlingen ska utgöra 30 procent av den odlade arean 2020.

För det andra tror vi att ekologiska produkter kan vara den typ av specialisering som kan göra svenskt jordbruk mer konkurrenskraftigt. Vi har en lång tradition och erfarenheter i Sverige. En stabil och ökande efterfrågan från offentlig sektor gör också att den ekologiska odlingen kan utvecklas. Vi menar att ekologisk odling är ett mervärde som den borgerliga regeringen tappat bort.

Den svenska efterfrågan har ökat men har inte kunnat följas upp av svensk produktion.

Vi tror att den ekologiska odlingen behöver fortsatt hjälp och stöd för att växa. Vi har därför i vår utgiftsområdesmotion föreslagit att anslagen via EU:s landsbygdsprogram för att främja produktion och konsumtion av och handel med ekologiska produkter ska öka.

Proteingrödor

Köttuppfödningen i Sverige är idag mycket beroende av import av soja till foder. Vi vet att den ekologiska påverkan är stor vid odling av sojabönor. Det handlar både om att den biologiska mångfalden försämras när regnskog fälls för att ge plats åt sojaodling, att klimatpåverkan ökar på grund av odlingen men också att giftanvändningen är omfattande.

På senare tid har uppmärksamheten riktats mot att odla svenska proteingrödor, som åkerbönor. Det ger lantbruket en större lönsamhet och gör det svenska köttet mer hållbart producerat. Vi tror att det här behövs statliga insatser och investeringar för att öka kunskapen om grödorna, utveckla nya grödor och konkret använda landsbygdsprogrammet för att stimulera odling.

Regeringen bör ge Jordbruksverket i uppdrag att arbeta för stimulans av ökad odling av proteingrödor i Sverige.

GMO och kemikalieindustrin

Socialdemokraterna har alltid tillämpat försiktighetsprincipen i förhållande till GMO (genetiskt modifierade organismer). Vi är oroade över att användningen av GMO kan skapa obalans i ekosystemet och hur GMO-tekniken används idag där GMO-grödor är direkt kopplade till producenter av kemiska bekämpningsmedel. GMO-tekniken skulle kunna användas för att få fram nya sorters grödor som genom större avkastning minskat trycket på jordbruksmarken och på miljön. Tyvärr har GMO använts till annat. Idag kan en GMO-gröda tvinga odlaren att använda en viss typ av bekämpningsmedel från ett visst företag, samma företag som utvecklat och sålt GMO:n. Om odlare i större utsträckning använder ett fåtal typer av bekämpningsmedel så ökar risken för att ogräs och skadedjur utvecklar resistens. Det i sig tvingar fram en ökad användning av bekämpningsmedel.

Än värre är GMO-sorter som tagits fram för att växten ska avsöndra insektsgifter. Det leder till problem med den biologiska mångfalden. Livsmedel som innehåller mer än 0,9 procent GMO som säljs i Sverige och Europa ska märkas idag.

EU:s medlemsländer bör ges större möjlighet att säga nej till odling av GMO-grödor på sitt territorium.

Fiske och vattenbruk

Många av våra hav är utfiskade. Fiskbestånden decimerade. Lösningen menar vi är strikta förvaltningsplaner som bygger på vetenskapliga underlag. Förvaltningsplanerna bör vara regionalt styrda. Det är också viktigt att skapa regelverk för blandfiske, dvs. där fisket bedrivs efter en art men andra arter kommer med i fångsten. Det innebär att vi måste begränsa sådant fiske där hotade arter kommer med som bifångster. Vi tror också att vi måste ställa krav på redskap som förhindrar bifångster. Det minskar också mängden fisk som slängs i havet.

EU:s nya gemensamma fiskepolitik ska nu implementeras. Det nya gemensamma förhållningssättet till regleringar av fisket inom unionen som innebär att fisket ska ske om hållbara bestånd anser vi är nödvändigt för att säkra jobben i fisket och fiskeindustrin och den biologiska mångfalden i havet. Nu måste EU:s fiskeflotta anpassas till de fiskemöjligheter som finns inom EU:s fiskevatten.

Vi menar att en regionalisering av förvaltningen skulle vara önskvärd. Ett ökat lokalt ansvar för förvaltning och regler utifrån de planer som har fastlagts av rådet och parlamentet. Vi menar att Östersjön vore ett bra område att inleda försök kring denna nya modell. Här finns en fastlagd förvaltningsplan där forskning och politik är eniga om fiskerivåerna och hållbara beståndsnivåer.

Fel! Okänt namn på

våer. Regeringen bör sträva efter att i EU skaffa mandat för regionala beslut i Östersjön.

Vi stödde förslaget om förbud av dumpning av fisk. Men vi är kritiska till förslaget att kontrollera detta med kameraövervakning på fiskefartygen. Yrkesfiskare är redan en välövervakade yrkesgrupp i Sverige. I Norge har redan ett dumpningsförbud genomförts. Sverige borde använda samma kontrollmetoder som används där.

Runt våra kuster bedrivs småskaligt fiske som skapar råvaror av hög kvalitet till lokala restauranger och butiker, rökerier och fiskberedning. Vi menar att dessa företagare som ofta har fisket som bisyssla har hamnat utanför diskussionen som fiskets överlevnad. Dessa utgör också ett viktigt bidrag för lokal turism. Här måste vi politiskt se till att dessa företag har rimliga villkor och förutsättningar.

En verksamhet som blir viktigare är den så kallade fisketurismen. Vi tror att Sverige har bra förutsättningar att få fler företag som satsar på fisketurism. Regeringen bör ge en eller flera myndigheter i uppdrag att se på förutsättningarna för fisketurism och hur denna kan stimuleras med regelförändringar och annat.

Fiske i tredje land

EU:s gemensamma fiskeripolitik möjliggör utnyttjande av fattiga länders fiskebestånd genom avtal, s.k. FPA. Dessa tecknas nästan uteslutande med utvecklingsländer i tropiska och subtropiska vatten. I dessa avtal överför avtalsländerna fiskemöjligheter till EU mot ekonomisk ersättning. Avtalen innehåller oftast olika delar där viss ekonomisk ersättning ska gå till landet så att det kan stärka kontrollen samt utveckla den egna fiskeindustrin. Den andra delen är en riktad ersättning för respektive fiskemöjlighet.

Det fiske som EU bedriver med dessa avtal som grund förstör inte sällan havsmiljön och livsvillkoren för lokalbefolkningen som blir bestulna på såväl livsmedel som arbetstillfällen. Vi anser att regeringens ståndpunkt ska vara att EU ska stödja dessa länders utveckling inom fiskesektorn så att de slipper utnyttjas. Men att EU måste avstå att nyttja fiskerätter fram till den dag då dessa länder har en fiskekontroll och förvaltning som motsvarar de krav vi ställer på oss själva. Avtalen måste baseras på folkrättsliga principer och respekt för invånarna i avtalsländerna. EU:s framtida fiskeriavtal ska garantera att fisket i tredje länders vatten sker på verkliga överskottsresurser.

Hotade arter

Det är nödvändigt att få fram förvaltningsplaner för samtliga hotade arter och på alla arter som är kommersiellt fiskade. I Västerhavet sker det ett blandfiske där hotade arter, bl.a. torsk, fångas som bifångst. Här är det viktigt att det skapas ett regelverk som styr fisket i områden så att för stor bifångstandel av en hotad art begränsar fiskemöjligheten av målarten.

Hälleflundra är starkt hotad och klassas som rödlistad av Artdatabanken. Det finns emellertid inga kvoter eller regleringar för arten inom den gemensamma fiskeripolitiken i EU. Fisket på arten har ökat och vi anser att det är

väsentligt att Sverige agerar aktivt inom EU för att få tillstånd en bevarandeplan för hälleflundran.

Ålen är en art som är starkt hotad. Sverige har genomfört åtgärder i syfte att uppnå en halvering av fisket. Vi anser att ytterligare åtgärder behöver göras i EU för att minska ålfisket och att regeringen ska vara aktiv i dessa frågor om vi över huvudtaget ska ha kvar ett ålbestånd i Sverige för framtiden. Ålfisket i EU behöver stoppas tills beståndet är livskraftigt igen.

Vattenbruk

När resurserna av vildfångad fisk hotas bör vi satsa mer på odling av fisk. I Sverige har den näringen inte tagit fart på samma sätt som i andra länder. Det är tråkigt speciellt med tanke på att vi behöver arbetstillfällen i de glesbygdsområden där det finns förutsättningar för sådant företagande. Det är också märkligt med tanke på de stora resurser för fiskodling som t.ex. finns i de svenska vattenmagasinen. Vattenmagasinen har uppstått när sjöar och älvar reglerats för att möjliggöra vattenkraftverk. Dessa stora sjöar är näringsfattiga eftersom de inte haft några naturliga ekosystem. Regeringens utredning om vattenbruk²⁰ visar att fiskodlingar i dessa vatten kan vara ett sätt att skapa ekosystem eftersom fiskodlingarna tillför näring. När fiskodlingar har etablerats i sådana magasin så gynnas övriga fisk-, djur- och växtarter.

Vi tror att det finns stora möjligheter att få fart på odling av regnbåge och röding i Sverige inte bara i vattenmagasinen. Under lång tid har regeringen i tal och utspel talat om vattenbrukets möjligheter men en enhetlig nationell strategi saknas. 2012 la flera myndigheter och organisationer fram en gemensam strategi för vattenbruket.²¹

Flera av åtgärderna är bra men vi tror att de måste följas upp av ett större engagemang från regeringens sida. Vi tror att nationella åtgärder för att nå målen i handlingsplanen måste innefatta väsentliga regelförenklingar, samordning av frågorna som idag finns både på Havsmyndigheten och Jordbruksverket, stöd och hjälp för marknadsföring både internationellt och nationellt, stöd och hjälp för en certifiering av fiskodlingens miljö- och klimatpåverkan och en satsning på utbildning.

Den miljökonsekvens av fiskodling som ofta påtalas är odlingarnas bidrag till övergödning. Problemen minskar avsevärt i slutna system. Det finns både land- och sjöbaserade slutna system. Flera av våra kustvatten har dock problem med övergödning, och fiskodlingar måste placeras och skötas på ett sätt som minimerar tillskottet av närsalter.

Vi vill försöka stimulera en annan metod som också den kan ha en positiv miljöeffekt. Det har visat sig att odling av musslor innebär att övergödande ämnen i havet binds på ett sätt som får en positiv inverkan på havsmiljön. Musselkött är en utmärkt råvara för fiskodlingarnas foder.

²⁰ Vattenbruksutredningen. Det växande vattenbrukslandet. SOU 2009:26.

²¹ Jordbruksverket m.fl. Svenskt vattenbruk – en grön näring på blå åkrar, Strategi 2012–2020.

Fel! Okänt namn på

Men detta är idag ingen konkurrenskraftig väg att gå eftersom musselköttet blir dyrare än vilt fångad fisk. Vi menar att en lösning är att musselodlarna ersätts för sin miljöinsats på samma sätt som lantbrukare som ersätts för fångstgrödor. Ersättningen skulle baseras på mängden producerade musslor. Vi tror att detta som är en relativt liten utgift för staten skulle kunna leda till större möjligheter för fiskodlingen att uppvisa hållbart producerad mat. Vi har föreslagit ett sådant stöd i vår utgiftsområdesmotion för utgiftsområde 20.

Livsmedelsförädling

Svensk import av jordbruksvaror och livsmedel ökade också under 2012 med 3 miljarder kronor till drygt 102 miljarder kronor (+ 3 procent). Fisk är den största importgruppen, och spannmål, oljefrön och oljehaltiga nötter är andra stora produktgrupper för import. Vi importerar mest från Norge, Danmark, Tyskland och Nederländerna.

Den svenska exporten av jordbruksvaror och livsmedel ökade 2012 till strax över 58 miljarder kronor, en ökning med 7 procent jämfört med 2011. Exporten av spannmål och varor av spannmål är den produktgrupp som ökat mest, men även drycker, frukt och grönsaker samt tobaksvaror ökar i värde.

Men i ökningen döljer sig en stor del så kallad transithandel och ofta är det fråga om en framgångsrik norsk produkt, nämligen lax. 2011 var 40 procent av ökningen fiskprodukter och i importstatistiken syns att stora mängder fiskprodukter också importeras. Det är i huvudsak norsk lax som importeras och sedan säljs vidare till andra EU-länder. Mellan 1998 och 2010 ökade exporten av fiskprodukter räknat i fasta priser med 400 procent. Riksdagens utredningstjänst har tagit fram mer detaljerade uppgifter²² och där syns ett tydligt samband. Mellan 2000 och 2010 ökade importen av lax med 10,7 miljarder kronor eller 223,6 tusen ton medan exporten ökade med 10 miljarder kronor eller 215,5 tusen ton. Exportökningen av lax mellan 2000 och 2010 var 475 procent.

Totalt ökade livsmedelsexporten mellan 2000 och 2010 med 31,2 miljarder. En tredjedel av denna ökning består alltså av en ökad transithandel med lax från Norge. Också förädlingen av lax har varit framgångsrik i Sverige och gett många arbetstillfällen.

Vi har högre ambitioner för den svenska exporten av livsmedel. För att nå längre menar vi att nyckeln är att stimulera näringens arbete med att utveckla varumärken, produkter och identitet.

Livsmedelsindustrin

Svensk livsmedelsindustri har mellan 50 och 60 tusen anställda. Det är en viktig bransch för Sverige. Men den svenska livsmedelsindustrin och dess arbetstillfällen är beroende av bra råvaror från den svenska livsmedelspro-

²² RUT dnr 2011:1589.

duktionen. Det är ytterligare ett exempel på hur en god livsmedelsproduktion i Sverige gynnar jobb och välfärd.

Idag är vi oroad för hur de ökade råvarupriserna på vete, soja och majs påverkar de svenska livsmedelsföretagen. Den internationella konkurrensen ökar och vi menar att en mer aktiv näringspolitik behövs som möter just livsmedelsindustrins utmaningar. Också det internationella engagemanget för att hejda klimatförändringarna har betydelse för matproduktionen.

Vi vill genom vår satsning på organet Svensk Mat (se ovan) aktivt hitta varumärken som är kopplade till svensk primärproduktion, utvecklade och förädlade i Sverige. Det gynnar jobben både i primärproduktionen och i livsmedelsföretagen. Ett tydligt exempel på detta är Västerbottenost vars produktion nu ökar kraftigt efter exportframgångar och det har skapat tryggare försörjning och arbetstillfällen för Västerbottens mjölkbönder och de anställda på mejeriet. Här har vi ett starkt varumärke på en produkt som är kopplad till svensk primärproduktion och svensk förädling.

Vi tror att vi behöver gå mot denna typ av specialisering och högkvalitetsprodukter för att nå ytterligare exportframgångar, som svensk industri gjort på många andra områden. Självklart ska vi använda landsbygdsprogrammet för att arbeta vidare med detta.

Det är också vår uppgift som socialdemokrater att arbeta för att arbetsmiljö och villkor är schyssta för både de som arbetar i jordbruket och i livsmedelsföretagen.

Småskalig livsmedelsförädling

För många lantbruksföretag har en egen småskalig förädling och försäljning varit ett framgångskoncept. Vi måste fortsätta stödja dessa initiativ dels genom Eldrimner som är ett centrum för småskalig livsmedelsförädling, dels genom ett arbete med att förenkla processer och regelverk. Vi menar att staten kan stödja genom utbildning och genom att skapa mötesplatser för erfarenhetsutbyte. Ett aktivt politiskt opinionsbildande arbete behövs också för att få t.ex. livsmedelskedjor att öppna upp sina butiker för lokala produkter så som skett de senaste åren på flera håll.

Landbygdsprogrammets medel är här nödvändigt för att stödja utvecklingen och investeringarna. Men vi ser också behovet av att Eldrimner får ett fast anslag i statsbudgeten för att inte varje år behöva vara beroende av projektmedel.

Viltkött

För många människor är viltköttet en viktig del av livsmedelsförsörjningen. Möjligheten att jaga och att få vilt kött värdesätts högt av dem som utövar jakt och är en väsentlig del av deras välfärd. Därför är det av stor betydelse att viltstammarna i Sverige förvaltas på ett professionellt sätt och att staten utvärderar de system som vi har.

Det vilda köttet har också den fördelen att det är klimatneutralt i förhållande till kött från tamdjur.

Fel! Okänt namn på

Rennäringen i Sverige utgör en viktig ingrediens i den svenska livsmedelsproduktionen. Den tillför kvalitet och kött med liten klimatpåverkan. Förädling och försäljning av renköttprodukter är väsentliga också av sysselsättningspolitiska skäl.

Björnstammen i Sverige har ökat relativt snabbt de senaste 15 åren. En ökad jakt på björn ställer krav på nya mer effektiva sätt att ta hand om björnköttet. En skjuten björn måste tas om hand av slakteriet omgående eftersom köttet förstörs mycket snabbt om det utsätts för värme. Men enligt lag måste björnen ha pälsen kvar när det kommer till slakteriet, annars får den inte säljas. När lagen om att björnskinnet måste vara kvar på djuret instiftades uppstod nya problem. Det kan idag ta upp till tre veckor att alla tillstånd och intyg utfärdade, och i och med att köttet inte får frysas innan det besiktigats och alla prover är tagna är köttet redan förstört när tillstånden är klara.

Det har hänt vid ett flertal tillfällen att björnar blivit liggande i väntan på besiktning och tillstånd, och därigenom har köttet förstörts. Den långsamma hanteringen hos myndigheter har gjort att flera producenter helt slutat att förädla svenskt björnkött.

Vi menar att förenklingar är nödvändiga. Det kan t.ex. handla om att endast en myndighet får huvudansvaret, förslagsvis ansvarig länsstyrelse och att det blir möjligt att göra en första besiktning av björnen i kylrum på godkänt slakteri. Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna.

Stockholm den 3 oktober 2013

Matilda Ernkrans (S)

Johan Löfstrand (S)

Jan-Olof Larsson (S)

Pyry Niemi (S)

Helén Pettersson i Umeå (S)

Sara Karlsson (S)

Kristina Nilsson (S)